

Ölkəmizdə tarix-mədəniyyət abidələrinin, muzeylərin, türbələrin, qalaların, eləcə də digər bu qəbildən olan maddi-mədəni örnəklərin bərpa, konservasiya və pasportlaşmasında dövlət ortaya ciddi iradə qoyub. Bilirlik ki, Azərbaycanda bərpa edilən abidələrin böyük bir qismi Dövlət Proqramı və investisiya proqramı çərçivəsində bərpa edilir, konservasiyaya cəlb olunur.

Dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait hesabına həyata keçirilən layihələr əsasında aparılan bərpa-konservasiya işləri özlüyündə müsbət olsa da, dövlətin bu sahəyə xüsusi diqqət göstərməsi, maliyə ayırması təqdir edilərsə də, bərpanı həyata keçirən şirkətlərin gördüyü işlər mütəxəssislər tərəfindən ciddi narazılıqla qarşılanır. Mütəxəssislərin əsas iradları ondan ibarətdir ki, həyata keçirilən bərpa işləri yarıtmazdır, tarixi abidələrin bərpası ilə bağlı dünyada qəbul edilmiş standartlara qətiyyən cavab vermir.

Doğrudur, ölkə ərazisində bərpa ediləcək abidələrlə bağlı tender ?lan edilir və tenderdə qalib gələn şirkət abidələri bərpa edir. Mütəxəssislər qeyd edirlər ki, sırf bərpa işi ilə məşğul olan şirkətlər tenderə yaxın buraxılmır, tenderdə əsasən müəyyən tikinti şirkətləri iştirak edir və hər dəfə də qalib həmin şirkətlər olur.

Tarixi-mədəniyyət abidələrinin bərpası ilə bağlı həyata keçirilən tenderin şəffaf keçirilmədiyini deyən ekspertlərin sözlərinə görə, bərpa işinə qətiyyən aidiyyəti olmayan şirkətlər abidələri "Avroremont" edirlər. Onlar hesab edirlər ki, bu şirkətlər bərpa işində sementdən istifadə etməklə yanaşı, həm də abidənin tikintisində istifadə edilmiş materiallara qətiyyən uyğun gəlməyən materiallarla "bərpa" işini görürlər. Bu gün Azərbaycanda bərpa edilən tarixi abidələrin böyük əksəriyyətinə bərpa üçün lazım olan heç bir maddədən istifadə edilmir, buna əsas kimi şirkətlər həmin maddələrin bahalı olduğunu irəli çəkirlər. Halbuki, bərpa işinə dövlət kifayət qədər vəsait ayırır. Amma şirkətlər bu vəsaitdən bərpa üçün istifadə etmək istəmirlər. Bu da, sözsüz ki, mütəxəssislərin diqqətindən yayınmır.

İddialara görə, keçmiş Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi də, sonra bu qurumun əsasında yaradılan Mədəniyyət Nazirliyi də, Dövlət Turizm Agentliyi də uzun illərdir sifariş eyni şirkətlərə verir, tenderin keçirilməsi isə formal xarakter daşıyır.

Məsələ ilə bağlı sorğumuza Mədəni İrsin Qorunması və Bərpası üzrə Dövlət Xidmətindən məlumat verilmədi, qurumdan heftənin birinci günü iddialara münasibət bildirəcəklərini qeyd etdilər. Araşdırmamız zamanı məlum oldu ki, İçəri Şəhərdə bir sıra abidələrin bərpa işini "Atelier Erich Pummer GmbH" şirkəti həyata keçirib. "İçərişəhər" Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu İdarəsindən mətbuata verilən məlumata görə, son illər ərzində Qız qalası, Şirvanşahlar Saray Kompleksi, Məhəmməd məscidi, Dördbucaqlı qala, Bəylər məscidi, Qala divarları və s. kimi dünya və ölkə

Dövlət Tarix Mədəniyyət Qoruğundakı 5 memarlıq abidəsinin bərpası üçün layihə-smeta sənədlərinin hazırlanmasına dair elan etdiyi açıq tenderin nəticəsi məlum olub. Qalib şirkətə 161

formal xarakter daşıyır və əsasən burada bərpaçı şirkətlər yox, tikinti şirkətləri "qalib" gəlir. "Mənim isə bir mütəxəssis kimi buna münasibətim çox pisdır. Heç zaman tenderlərin nəticəsi mə-

dələri ilə də söhbət etdim, gördüm ki, Tarix Muzeyini bu şirkətdən yaxşı heç bir şirkət bərpa edə bilməz. O vaxt "Topqapı" Sarayını bərpa edən şirkət də tenderdə iştirak edirdi, mən həqiqətən də

görə, tikinti şirkətlərinə bərpa işinin tapşırılması, onların bu sahədə olan tenderdə qalib edilməsi doğru deyil. O hesab edir ki, naşı bərpaçıların gördüyü yarıtmaz işlərdən biri Tarix Muzeyidir.

Tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpa tenderlərinə böyük şübhələr var - niyə həmişə eyni şirkətlər qalib "çıxır"?

Rizvan Qarabağlı: "Heç zaman tenderlərin nəticəsi məni təmin etmir"



"Tenderdə işi götürüb tamamilə bərpadan xəbəri olmayan yerli tikinti şirkətinə verdilər"

əhəmiyyətli tarixi-memarlıq abidələrində uğurla tamamlanmış çoxsaylı bərpa və konservasiya işlərinin əksəriyyəti Avstriyanın tanınmış "Atelier Erich Pummer GmbH" şirkəti tərəfindən həyata keçirilir. 2019-cu ilin ortasında başlayan layihəyə əsasən Qoşa Qala qapıları həm İçəri Şəhər (daxili), həmçinin Bayır şəhər (fasad) tərəfindən bərpa-konservasiya edilib. Dövlət Turizm Agentliyinin isə, əsasən, "NKT-Bərpa" MMC ilə əməkdaşlıq etdiyi bildirilir. Yeni bu quruma aid abidələrin konservasiyası və bərpası ilə bağlı elan edilmiş tenderdə əsasən bu şirkət qalib gəlir.

Qeyd edək ki, Lahicdə 5 memarlıq abidəsinin bərpasını da sözügədən şirkət həyata keçirəcək və bunun üçün sənədləşməyə 162 min manat xərclənəcək. Məlumatlara görə, Dövlət Turizm Agentliyinin "Lahic"

896 manat ödəniləcək. Bundan başqa, Mədəniyyət Nazirliyinin ?lan etdiyi tenderlərdən birində də "NKT-Bərpa" MMC qalib gəlir. Belə ki, Gəncədə Tatlar məscidinin bərpası üçün smeta sənədlərinin hazırlanmasına 49 min manata yaxın vəsait yönəldib. Saytında dərc olunan materiallara əsasən, Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni irsin qorunması, inkişafı və bərpası üzrə Dövlət Xidməti "NKT-Bərpa" MMC ilə bu işlərin ixtisası dair müqavilə imzalayıb. Müqavilənin dəyəri 48,911 min manat təşkil edir.

Memarlar İttifaqının üzvü, memarlıq üzrə fəlsəfə doktoru, tanınmış memar Rizvan Qarabağlı baki-xeber.com-az tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpası ilə bağlı ?lan edilən tenderlərin nəticələrindən narazı qaldığını bildirdi. R.Qarabağlı qeyd etdi ki, çox zaman bu tenderlər

ni təmin etmir. Mən bir dəfə tender komissiyalarından birinin üzvü olmuşam, orada da həmişə narazılığımı bildirirdim. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Tarix Muzeyinin bərpası ilə bağlı komissiya yaradılmışdı, mən də onun üzvlərindən biri idim. Tenderdə iştirak edən bərpaçı qrupları vardı. Onlar əslində heç bərpaçı da deyildilər, tikinti ilə məşğul olanlar idilər. Bu şirkətlər kəlal tikirdi, ev, bina və s. tikirdilər. Mən həmin vaxt komissiyanın toplantısında mübahisə edirdim, onlarla mübarizə aparırdım ki, bu cür məsuliyyətli işin görülməsini peşəkar bərpachılara həvalə etmək lazımdır. Fərqi yoxdur, bərpaçı şirkət istər yerli, istərsə də xarici olsun, fərq etmir, əsas odur ki, bu sahədə peşəkar olsunlar. Türkiyənin məşhur "Topqapı" Sarayını bərpa edən şirkətin kataloquna baxdım və nümayən-

bərpaçı şirkət olan şirkətə səs verdim, amma mənim səsım keçmədi. Tarix Muzeyinin bərpasını yerli tikinti şirkətlərindən birinə verdilər. Hətta orada mənə irad tutdular ki, yerli şirkətləri qoyub niyə xaricə müraciət etməliyik. Dedim yerli şirkətlərdən bərpa işi ilə məşğul olanları var, amma onlar tenderdə iştirak etmirdilər. Həmin yerli bərpa şirkəti Bərdədə Nüşabə türbəsinə, eləcə də Bakıda, Abşeronda, Qarabağda bir neçə tarixi abidəni çox yüksək səviyyədə bərpa edib. Burada çox gözəl bərpachılar var. Ədalət Məmmədov kimi bərpachılarımız bu işlərə cəlb edilməlidir. O, həmçinin Gövhərağa məscidində, eləcə də Şuşada bir neçə binanın bərpası ilə məşğul olmuşdu. O çox gözəl bərpachıdır".

Tenderlərdə ədalətsizliyə yol verildiyini deyən R.Qarabağlının sözlərinə

"Tenderdə işi götürüb tamamilə bərpadan xəbəri olmayan yerli tikinti şirkətinə verdilər. Bu şirkət də Tarix Muzeyini çox yarıtmaz vəziyyətdə bərpa etdi. Bu muzey Hacı Zeynalabdin Tağıyevin evində yerləşir. Hətta içəridə interyerdə "Bismillahi rəhmani rəhim" sözü yazılmış lövhənin ortasını dəşib ora çılcıraq asmışdılar. Mən də bunu onlara irad tutdum. Dedim ki, gördünüz, vaxtında sizə dedim ki, bu işi peşəkar bərpaçı şirkətinə verin, vermədiniz, buda nəticə. Cavab verdilər ki, Sovet dövründə də həmin sözün ortasında çılcıraq vardı. Sovet hökuməti islam dininə qarşı olan bir siyasi quruluş idi. Bunlar indi Tağıyevin dövrünə aid olan bir yazının ortasını dəşib ora çılcıraq asıblar. Bu yolverilməzdir. Çox təkid etdim ki, tikinti şirkətlərinə bərpa işlərini vermək olmaz. Onda mən tələb etdim ki, tikinti şirkətinin rəhbərlərini çağırın üzbəüz söhbət edək, görək heç onların bu binanın memarlığından, konstruksiyasından xəbəri varmı. Şirkət müdirləri gəldilər, mən onlara dedim ki, bu Tağıyevin evidir, necə bərpa edəcəksiniz, gəlin fasaddan başlayaq, fasadı necə işləyəcəksiniz? Dedilər ki, Rizvan müəllim, nə var ki orda, divarı qaşıyıb yerə tökəcəyik və yeni üzlük plitələrlə üzləyəcəksiniz. Komissiya sədrinə "baxın, hələ bunlar bilmir ki, fasada vurulan üzlük plitəsi deyil, yükdaşıyan divardır, divar konstruksiyasıdır. Onu söksən tamamilə bina dağılar" dedim. Tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpası, konstruksiyası çox ciddi məsələlərdir. Tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpasına hər şirkəti buraxmaq olmaz. Çünki bu o qədər həssas məsələdir ki, atalar sözündə deyildiyi kimi, "qaş düzəltdiyin yerdə vurub gözü tökərsən". Tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpası zamanı çox diqqətli və məsuliyyətli olmaq lazımdır. Bu elə-belə məsələ deyil".

İradə SARIYEVA